

ומהרש"ל פסק שאם אין ידוע איזו מהן ראשונה – אסור. ואפילו כנס מוציאים מידו (וצ"ע).

ב. היתה אחת מהאחיות אסורה על האחד איסור ערוה כגון שהיא חמותו – אסור בה ומותר באחותה, והשני אסור בשתייהן. ואם הערוה נפלה ראשונה, לדעת רבי יוחנן יכול האב שהיא ערוה לו (– החתן) ליבם תחילה את האחרת, ואז יכולה זו (החמות) להתלבם על ידי האב השני, משום שהיתה בתחילה מותרת ונאסרה וחזרה והותרה – חוזרת להיתרה הראשון.

אף על פי שהלכה כרבי יוחנן שחוזרת להיתרה הראשון כנ"ל, לא חילק הרי"ף אם נפלה הערוה ראשונה או שניה, ומשמע שבכל אופן האב השני אסור ליבם. אפשר משום שנוקט להלכה שחוששים שמא ימות ותיבטל מצות יבמין הלכך אסור לייבם בכל אופן (עפ"י רשב"א בחדושי ובתשובה א' קצה ועוד).

ומהרש"ל פסק שאם נפלה הערוה תחילה מותר לשני ליבם השניה שהיא ערוה על אחיו אחר שיבם או חליץ אחיו לאחותה.

היתה האחת אסורה באיסור מצוה ואיסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות.

ג. היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה והשניה אסורה על זה איסור ערוה – האסורה על זה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה. איסור מצוה או איסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות.

על האפשרויות בט"ו נשים שתהא אחת מותרת לזה ואחת לזה – ע' לעיל ט.

דפים כח – כט

מה. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות או אשה ובתה וכד', ונפלו שתייהן ליבום לפני האב השלישי – מה דינן? מה הדין כשאחת מהן אסורה על היבם משום ערוה או משום איסור-מצוה או איסור-קדושה?

שתי אחיות שנפלו ליבום, או אשה ובתה וכד' – הרי אלו חולצות ולא מתייבמות (אם משום זיקה אם משום ביטול מצות יבמין, כדלעיל). רבי שמעון פוטר בשתייהן אף מן החליצה (ואשה אל אחתה לא תקח לצרר – בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן. והם באיסור כרת כלפיו משום אשת אב (ע"ש); תוס' קדושין ג: ואין חילוק בין הראשונה לשניה. ע' בית ישי לח ד"ה והנה בקידושין).

א. רק ביבם אחד פטר רבי שמעון, אבל נפלו לפני שני יבמין – מודה רבי שמעון שחולצות (כן הוכיחו התוס' ותורי"ד).

ב. היתה דעה (י"ט). שלא פטר רבי שמעון אלא כשנפלו בבת אחת ממש וכרבי יוסי הגלילי שאפשר לצמצם, אבל בזו אחר זו כונס את הראשונה והשניה פטורה [מפני שזיקה ככנוסה]. ואולם דחו בגמרא דעה זו.

היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה – אסור בה ומותר באחותה. איסור מצוה או איסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות [ואפילו לרבי שמעון שמעיקר הדין יוצאות בלא-כלום שהרי הן אחיות-צרות בזיקה, הצריכום חכמים חליצה, גזירה משום איסור מצוה בעלמא שלא יבואו לפוטרן בלא חליצה].

דף כט

מו. מה הדין במקרים הבאים?

- א. עשה מאמר ביבמתו ואחר כך נפלה לפניו אחותה ליבום.
- ב. עשה מאמר ביבמתו לאחר שנפלה אחותה לפניו ליבום.
- ג. עשה מאמר ביבמתו – האם דינה כארוסה או כנשואה?

א. מי שעשה מאמר ביבמתו ואחר כך נפלה לפניו אחותה ליבום; בית שמאי אומרים: אשתו נשאת עמו והיבמה תצא משום אחות-אשה. ובית הלל אומרים: מוציא את אשתו בגט (תחילה. פיה"מ לרמב"ם) ובחליצה ואת יבמתו בחליצה.

ולבית שמאי, אם בא להוציא את אשתו, אמר רבי אלעזר שאין די לה בגט כי אפילו לדבריהם אין מאמר קונה קנין גמור אלא לענין דחיית הצרה.

התוס' נקטו בדעת רש"י שהמאמר אינו מועיל מהתורה אף לבית שמאי. וצדדו לפי זה שאין היבמה יוצאת משום אחות אשה אלא לאחר ביאה בבעלת המאמר אבל קודם לכן לא פקעה זיקת השניה.

ואילו דעת התוס' ושאר ראשונים שמאמר לבית שמאי מדאורייתא (מולקחה לו לאשה. רשב"א בשם הירושלמי), ועל כן מועיל הוא לבדו כדי להוציא את השניה בלא חליצה. וכתב הרמב"ן שנראה שאפילו לבית שמאי שקונה מהתורה במאמר, מצות יבום אינו מקיים בכך אלא בביאה (וכן נראה מהתוס' להלן נא סע"ב).

ב. מי שנפלו לפניו שתי אחיות ליבום, ועשה מאמר באחת מהן; מודים בית שמאי לבית הלל שיוציא את זו בגט ובחליצה ואת השניה בחליצה, שמאמר ביבמה האסורה ליבום, אינו מועיל לדחות צרתה. ובדיעבד אם כנס – לבית שמאי לא יוציא ולבית הלל יוציא, כמובא למעלה.

שתי יבמות שנפלו מאח אחד ועשה היבם מאמר באחת מהן; לפירוש התוס' ועוד ראשונים, נחלקו בזה שתי לשונות בדברי רבי אלעזר האם צרתה יוצאת בלא חליצה לבית שמאי אם לאו (כן שנה רב אשי את דברי ר' אלעזר). והיא עצמה, אם בא להוציאה, לפי שתי הלשונות צריכה חליצה שאין מאמר קונה קנין גמור (וע' בבאור הענין באבי עזרי יבום ז, ח).

ג. מאמר לבית הלל אינו אלא כקידושין דרבנן, וודאי אינו עושה נישואין. ואפילו לבית שמאי אינו עושה נישואין לענין אנינות וטומאת הבעל לאשתו כשמתה, שאם הוא כהן אסור ליטמא לה, ואינו יורשה. וכן להפך כשמת הוא. כן אמר אב"י בסוגיתנו. [ורבא (לט.) סובר שמאמר לבית שמאי מועיל לחלוק בנכסים, שעושה ספק-נישואין].

אולם נסתפק רבה האם צריכה מסירה לחופה כשאר ארוסה, שכל העושה מאמר ביבמתו פרוחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין, או שמא דינה כשאר יבמות שבביאה לבד תיחשב ככנוסה אף ללא חופה. ורצו לפשוט שעושה נישואין ודחו.

א. כתבו הפוסקים שיבם כהן מטמא לאשתו, לפי מה שאנו נוקטים שהוא יורשה, ואף ללא מאמר (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ג רנב; שו"ע יו"ד שעג, ד). ויש אומרים שסוגיתנו מדברת בארוסה שנפלה ליבום, והשלחן-ערוך מדבר בנשואה, או יש לחלק בין יבם אחד לכמה יבמים (ע' אור לציון. וע"ע בשו"ת עין יצחק לה).

ב. כאמור, התוס' כתבו לשמוע מפרש"י שלבית שמאי אין המאמר מועיל מהתורה עד שיבוא עליה. והתוס' הוכיחו מהסוגיות שלבית שמאי מועיל המאמר מדאורייתא. וכ"כ הרמב"ן והריטב"א והמאירי. והרשב"א כתב לפרש כן גם בדעת רש"י (וע"ע דבר אברהם ח"ג, יח).
ג. למסקנא, כתב המאירי שהעושה מאמר אין פורחת ממנה זיקת יבומין אלא אין כאן סרך אירוסין כלל ואינה צריכה חופה ואין חופה גומרת בה אלא ביאה (אין ברור אם כוונתו להכריע אף לבית שמאי, או שמא רק לפי מה שאנו נוקטים בבית הלל שהמאמר אינו קונה קנין גמור).
לענין הפרת נדרים, אמר רבי אמי שלבית שמאי יכול היבם להפיר לה. ופירש רב נחמן בר יצחק שאינו מיפר אלא בשותפות עם האב כשאר ארוסה [ולפי הצד שמאמר עושה נישואין, יפר לה היבם לבדו. עפ"י גמרא נדרים עד: מאירי]. ולפי ה'אבעית אימא' אמרו שלרבי אלעזר אין היבם יכול להפיר אלא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות לפי שנודרת על דעתו, ואז הוא מיפר לה לבדו ללא אביה.

מז. שומרת יבם, מי מיפר נדריה?

הפרת נדרי שומרת יבם; לדברי רבי אליעזר, אפילו נפלה לפני שני יבמים יכול כל אחד מהם להפיר נדריה. ופירש רבי אמי, דוקא כשעשה בה מאמר [ולרב נחמן בר יצחק אינו מיפר אלא בשותפות האב כנ"ל]. ולרבי אלעזר (ל'אבעית אימא'), דוקא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות (לפרש"י וריטב"א, אף ללא מאמר. והתוס' והמאירי כתבו עפ"י הגמרא בנדרים, דוקא בשעשה בה מאמר).
לדברי רבי יהושע, נפלה לפני יבם אחד – מיפר (אם משום שיש זיקה או מפני שנודרת על דעתו. ערש"י ותוס'). לפני שנים – לא יפר (אף לא שניהם יחדיו. רש"י. וכ"כ רמב"ן דלא כרבנו ברוך בר' שמואל).
לדברי רבי עקיבא אין היבם מיפר כלל (אם מפני שסובר אין זיקה (רש"י יז), אם משום שאינה אשתו גמורה. תוס' ועוד).

הרמב"ם (נדרים יא, כד) והרמב"ן והרא"ש והר"ן והריטב"א והנמו"י (בנדרים) פסקו כרבי עקיבא [שאעפ"י שלהלכה יש זיקה, מ"מ אינה אשתו גמורה להפיר לה. עפ"י גמרא נדרים], הלכך יפר האב לבדו [אם לא שמע היבם והקימם (שו"ע ז"ד רלד, יא)]. ואף אותם נדרים שנדרה כשהיא שומרת יבם. עמהרש"ל]. ואפילו אם עשה בה היבם מאמר (שו"ע רלד, ז; רש"ל).
ויש פוסקים כרבי אליעזר שיש זיקה אפילו בשנים (מאירי בשם רוב פוסקים). וכתב המאירי שכולם יפרו לה בשותפות, ובין אם עשה בה אחד מהם מאמר בין שלא עשה.
ויש פוסקים כרבי יהושע שביבם אחד – יפר, אבל בשנים אין ברירה (מאירי בשם גדולי הדורות).

דף ל

מז. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית – מה הדין במקרים הבאים?
א. מת אחד מבעלי אחיות ואחר כך מת הנשוי נכרית. (מה הדין כשכבר כנס בעל הנכרית את אשת אחיו שמת, או שעשה מאמר, או שלא עשה כלום).
ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות (בשלשת האופנים הנ"ל; שבעל אחת האחיות כנס את הנכרית, עשה מאמר, או לא עשה כלום).
ג. באופנים הנ"ל, ומתה אחת מן האחיות בין השלבים השונים.
ד. באופנים הנ"ל, וגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו בין השלבים השונים.